

DRUŠTVENE ODREDNICE BAVLJENJA ORGANIZIRANIM SPORTSKIM AKTIVNOSTIMA ŠKOLSKE POPULACIJE U KRAPINSKO-ZAGORSKOJ ŽUPANIJI

DOI: 10.17234/SEC.32.7
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 16. 4. 2020.
Prihvaćeno: 13. 10. 2020.

KREŠIMIR ŽAŽAR

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za sociologiju
Ivana Lučića 3
HR – 10000 Zagreb, Hrvatska
kzazar@ffzg.hr

 orcid.org/0000-0002-6133-8625

JELKA GOŠNIK

Antuna Stipančića 22
HR – 10000 Zagreb, Hrvatska
jgosnik@gmail.com

 orcid.org/0000-0003-2790-3130

Ovaj rad nalazi se u otvorenom pristupu i može se distribuirati u skladu s odredbama licencije CC BY-NC-ND 4.0 HR

Okosnicu članka čini pregled empirijskoga istraživanja različitih aspekata bavljenja organiziranim sportskim aktivnostima populacije (osnovno- i srednjo-) školske dobi u Krapinsko-zagorskoj županiji. Riječ je o izvidajnom (eksplorativnom) istraživanju fundiranom na kvalitativnom metodološkom pristupu, konkretno na metodi analize sekundarnih podataka te na metodi polustrukturiranih intervjuova provedenih na namjernom uzorku (N = 16) u kasno ljeto / ranu jesen 2018. Izdvajamo sljedeće ključne nalaze: učenici/učenice se generalno sve manje bave sportom, a razloge tomu treba tražiti u manjku interesa, nepovoljnim demografskim kretanjima, nedostatnim financijskim izdvajanjima, osrednjoj sportskoj infrastrukturi, nedostatnom angažmanu educiranih trenera i eksperata, neadekvatnom formalno-regulatornom okviru te općem deficitu osviještenosti o pozitivnim efektima bavljenja sportom. Naposljetku, ističe se potreba za sistematičnim unapređenjem organiziranoga sporta za ciljanu populaciju što iziskuje koordiniranu suradnju najširega spektra društvenih aktera.

Ključne riječi: populacija školaraca, bavljenje organiziranim sportom, socijalna inkluzija, društvene barijere, kvalitativno empirijsko istraživanje

Sport nesumnjivo reprezentira važan i obuhvatno disperziran segment svakodnevnoga života, zastupljen u diferentnim domenama suvremenih društava koji, štoviše, reprezentira jednu od središnjih društvenih institucija (Coakley 2017:13–14, 17–18; Laker 2002:1). Već odavno nije riječ o pukoj igri već o kompleksnom društvenom fenomenu² koji uključuje niz komponenti: od medicinskih, antropoloških, kulturoloških, socijalnih sve do ekonomskih pa i političkih aspekata. Sport ne poznaje granice, ni geopolitičke, ni rodne ni dobne. Njime se u osnovici na izvjestan način i na prikladnom nivou, rekreativno i amaterski, poluprofesionalno ili profesionalno svatko³ može aktivno baviti, a pasivno mu se vrlo teško, barem u smislu medijske izloženosti (Coakley 2017:13–14),⁴ itko može izmaknuti. Riječ je o eminentno multidimenzionalnom fenomenu koji pokazuje raznolike facete te je podesan za sagledavanje iz različitih rakursa. Stoga se interdisciplinarni pristup (Žugić i Delija 1997:91) koji uključuje suradnju različitih znanosti pokazuje najprikladnijim za dolaženje do cjelovite slike toga složenoga mozaika. Ostavljajući druge vrijedne disciplinarne prinose po strani, ovaj se rad u prvom redu fokusira na sociološko sagledavanje sporta kao primarno društvenoga fenomena. I dok je sport sastavni ingredijent društvene svakodnevice, što se možda najvidljivije očituje u intenzivnim medijskim reprezentacijama itekako prisutnima u javnom diskursu, zasigurno je nedostatan korpus znanstvenih uvida o različitim gabaritima sporta u okvirima hrvatskoga društva. Polazeći od konstatacije da se radi o nedovoljno istraženoj društvenoj pojavi, latili smo se određenoga empirijskog istraživanja čije predstavljanje čini težišnu osnovicu rada. Konkretno, primarni cilj ovoga priloga jest predstaviti nalaze izviđajnoga (eksplorativnoga) istraživanja kojega

¹ Pojedini segmenti empirijskoga istraživanja na kojima se bazično temelji članak parcijalno su predstavljeni na konferencijama „7th Society. Health. Welfare Conference – Contemporary Social Dynamics and Welfare: Urban and Rural Development Perspectives“ održanoj od 10. do 12. 10. 2018. u Rigi (Latvija) i „International Interdisciplinary Conference: 'Social Institutions in Contemporary Society. The Interaction between Education, Family, Religion, Politics and Economy'“ koja se 15. i 16. 11. 2019. odvijala u Draču (Albanija).

² Za precizno određenje sporta odnosno detaljnije iscrtavanje njegovih različitih aspekata i funkcija u društvenom okruženju uputno je konzultirati Coakley 2017:6–8 i Laker 2002.

³ Ali doslovce svatko, bez obzira na možda i poodmaklu životnu dob (Coakley 2017:294–302), također uključujući i osobe sa zdravstvenim tegobama, bilo da se radi o fizičkom hendikepu (Crnković i Rukavina 2013) ili pak poteškoćama psihičke naravi (Soundy et al. 2015).

⁴ Napose je tomu tako u trenucima medijski intenzivno praćenih velikih sportskih priredbi. U tom smislu prikladan, relativno još podosta svjež, primjer jest Svjetsko nogometno prvenstvo u Rusiji 2018. godine na kojem je hrvatska reprezentacija ostvarila drugo mjesto. O razmjerima publiciteta pridana tomu događaju govori podatak da je dočeku srebrnih reprezentativaca 16. srpnja 2018. u Zagrebu prisustvovalo okvirno pola milijuna ljudi.

je intencija bila ustanoviti različite društvene odrednice bavljenja organiziranim sportom u populaciji polaznika/polaznica osnovnih i srednjih škola u Krapinsko-zagorskoj županiji onkraj redovite nastave iz predmeta Tjelesna i zdravstvena kultura. Kako fenomen dosad nije dostatno istraživani, odlučili smo se za izviđajni istraživački dizajn što znači da je tematski raster istraživanja bio rukovođen nizom istraživačkih pitanja, a ne eventualnim decidiranim, iz literature deriviranim hipotezama koje bi se možebitno podvrgle empirijskoj verifikaciji. U takvoj epistemološkoj konstelaciji teorijski okvir ne reprezentira robusnu osnovicu istraživanja, niti ne iziskuje uspostavu čvrste epistemičke konekcije s empirijskim podacima. Na u literaturi iskazane teorijske uvide referiramo se jer smo u dosad zabilježenim spoznajama crpili poticaj za formuliranje istraživačkih pitanja kojima smo se rukovodili u našem istraživačkom pothvatu.

SPORT KAO SLOŽENA DRUŠTVENA AKTIVNOST – NEKI TEORIJSKI UVIDI

Osim što iskazuje više dimenzija, sport kao društvena pojava isto tako, figurativno iskazano, ima svoje lice i naličje. Naime, ako se stvari sagledavaju s vrijednosno-normativnoga stanovišta, mogu se detektirati blagotvorni učinci bavljenja sportom, ali i niz negativnih efekata.

Sport zasigurno može reprezentirati važnu socijalizacijsku polugu (Delaney i Madigan 2015:105–107; Coakley 2017:62; Stroot 2002). Nadalje, sport može imati učinak ojačavanja društvene kohezije (Centre for Leisure & Sport Research 2002:61–66) i integracije (Jarvie, prema Craig i Beedie 2008:115). Isto tako, njime se može doprinijeti društvenoj inkluziji, i pojedinca u društvenu skupinu, ali i čitavih skupina u dominantnu društvenu matricu (Hayes i Stidder 2003; Donnelly i Coakley 2002; Penney 2002; Centre for Leisure & Sport Research 2002:2, 25–27). Štoviše, ova aktivnost nerijetko predstavlja jedini prilaz za uzlaznu socijalnu mobilnost pripadnicima deprivilegiranih skupina (Delaney i Madigan 2015:259–315, 141, 31–32, 141; Coakley 2017:275–282; također Levine 2010) što znači da može ublažiti predrasude spram društvenih skupina, umanjiti socijalnu distancu i diferentne diskriminatorne prakse. Sportske aktivnosti također mogu doprinijeti podizanju razine socijalnoga kapitala te učvršćivanju društvenih spona na interindividualnom i na intergrupnom nivou (Levine 2010; Centre for Leisure & Sport Research 2002:61–66). Bavljenje sportom posjeduje potencijal za reduciranje stope kriminaliteta i devijantnosti te povećanju obrazovnih šansi i zapošljivosti (Hayes i Stidder 2003:1; Levine 2010). K tomu, bavljenje sportom može povoljno djelovati na razvoj poduzetničkih kompetencija (Nikolašević 2011).

S druge strane, sport može izazivati i određene negativne učinke. Jednako

kao što može povezivati, sport može i razdvajati te katkad reprezentira instrument stereotipiziranja te implicitno društvene ekskluzije odnosno isključivanja (Patel 2015:14–36; Jarvie, prema Craig i Beedie 2008:115; za definicije potonjega pojma vidjeti također Centre for Leisure & Sport Research 2002:23–25), dakle, sport može predstavljati sredstvo društvene dezintegracije. Sport je nerijetko povezan uz političku hegemoniju (Craig i Beedie 2008:125), instrumentaliziran u pravcu nametanja specifičnih kulturnih formi, promoviranja rasizma, nacionalizma te implementiranja diskriminatornih i isključujućih praksi po rodnom, etničkom, dobnom i manjinskom ključu, odnosno na osnovi seksualne orijentacije ili pak prisutnosti određenoga hendikepa (Kilvington i Price 2017; Patel 2015:9–24, 59–148; Jarvie, prema Craig i Beedie 2008:115; Coakley 2017:160, 168–213, 406–437; Hargreaves 1994; Clarke 2003; Delaney i Madigan 2015; Chappell 2002; Penney 2002; Stroot 2002). Područje sporta je često ispolitizirano (Houlihan 2002), prožeto određenim nacionalističkim diskursima o kojima ovisi valorizacija pojedinih rezultatskih postignuća (Bartoluci i Draženović 2017).⁵ Domena sporta nije imuna od korupcije, organiziranih kriminalnih aktivnosti, otmica, atentata, pa i terorizma kao i drugih sigurnosnih prijetnji (Bilandžić i Leško 2019; Coakley 2017:163–165). Uz sport se nerijetko vezuje nasilje, kako na terenu, tako i izvan njega (Coakley 2017:138–167), gdje na umu imamo napose navijačko nasilje, o čemu i u okvirima hrvatske društveno-znanstvene produkcije postoji podosta zapisa (Vrcan 2003; Lalić 1993; Lalić i Biti 2008; Perasović i Mustapić 2013; Hodges 2018). Nadalje, sport nije igra u kojoj svi mogu jednako sudjelovati budući da bavljenje njime iziskuje izvjesna svima nejednako dostupna materijalna sredstva. Tako nečija klasna pozicija omeđuje raster mogućnosti bavljenja sportom (McDonald 2003; Stroot 2002:137–140; Coakley 2017:254–289; Hargreaves 1994), uz što je vezan specifičan sustav vrijednosti svojstven određenoj klasi.⁶ Naposljetku, mogućnost prakticiranja pojedinih sportskih aktivnosti ovisi o značajkama određenoga geografskog podneblja, tijesno je isprepletena s nizom logističko-infrastrukturnih i organizacijskih momenata pri čemu se podrazumijeva složena organizacijska struktura koja uključuje dostupnost sportskih objekata, postojanje sportskih organizacija (klubova, društava, asocijacija), osposobljen stručni trenerski kadar, organiziran transport na treninge, susrete i takmičenja (za pojedine od navedenih odrednica konzultirati posebice Penney 2002, također i Stroot 2002). K tomu je potrebno navesti i regulatorni okvir koji, kad je sport

⁵ U tom kontekstu autorice odgovarajućeg članka donose fascinantnu priču sportašice koja je uslijed promjena kontekstualnih nacionalno-državnih konstelacija tijekom karijere, bez mijenjanja državljanstva, nastupila za četiri države pod čak 5 diferentnih nacionalnih stjegova.

⁶ U tom smislu Patel (2015:18) i McDonald (2003:172) navode da je nogomet nekoć smatran sportom radničke klase za razliku od ragbija, golfa i/ili kriketa koji su primarno bili asocirani uz srednju klasu.

posrijedi, zapravo definira legislativna⁷ pravila načina odvijanja sportske djelatnosti (vidjeti Patel 2015:37–58, također Houlihan 2002).

Iz iznesenoga postaje izlišnim posebice obrazlagati da sport predstavlja itekako složenu društvenu aktivnost koja ima dvije predstavljene strane medalje. Međutim, „sport inherentno ne reproducira društvenu i tjelesnu nejednakost. Sport također reproducira demokratske projekte...” (Broch 2020:4). Prema tomu, koja će od dviju strana medalje naposljetku ostati na površini, ne može se mehanicistički predvidjeti s obzirom na to da na ishod te međuigre djeluje niz društvenih čimbenika. Ključni je izazov, dodali bismo, kako društvene impulse adekvatno kanalizirati u pravcu dominacije emancipacijskoga pola sportskoga klatna.

EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE – BAVLJENJE SPORTOM KOD ŠKOLARACA U KRAPINSKO-ZAGORSKOJ ŽUPANIJI

Iskustveno istraživanje određenoga problemskog sklopa neumitno je potrebno situirati u konkretne temporalne i spacijalne okvire. Kako je bavljenje sportom iznimno širok pojam i pojava koja načelno obuhvaća ukupnu populaciju, neophodno empirijsko omeđenje napravili smo tako da smo kao ciljanu populaciju apostrofirali polaznike/ polaznice osnovnih i srednjih škola⁸ i to u konkretnome prostoru Krapinsko-zagorske županije (KZŽ). Populacija školaraca odabrana je ponajprije zato jer se radi o populaciji koja tek stječe navike bavljenja sportom pa je pretpostavka da će se navike (ne)bavljenja fizičkim aktivnostima i ukupno zdravoga življenja transferirati u kasniju životnu dob s potencijalom njihova trans-generacijskoga prijenosa. Uz to, u metodološkom pogledu jednostavnije je zahvatiti populaciju školaraca budući da je formalni status pohađanja

⁷ U Hrvatskoj je vrhovni legislativni akt kojim se regulira sustav sporta, sportska djelatnost, održavanje natjecanja, financiranje te druge relevantne stavke *Zakon o sportu* čija je pročišćena verzija na snazi od 1. siječnja 2020. Iz općih odredbi iz 1. članka izdvajamo 4. stavak koji kazuje: „Sport mora biti jednako dostupan svima bez obzira na dob, rasu, spol, spolnu orijentaciju, vjeru, nacionalnost, društveni položaj, političko ili drugo uvjerenje“ (URL: <https://www.zakon.hr/z/300/Zakon-o-sportu> (pristup 11. 4. 2020.)).

⁸ Od prethodnih istraživanja sporta na populaciji školaraca na županijskom nivou u Hrvatskoj pregledom literature naišli smo na radove Bjelajac (2008) odnosno Burger i sur. (2016). Zanimljivo, oba istraživanja se referiraju na Splitsko-dalmatinsku županiju. Potonje je ponajprije kineziološke provenijencije te ispituje raspršenost talenta za bavljenje sportom kod osnovnoškolaca. U kontekstu teme ovoga rada interesantnije je istraživanje Bjelajca koji je ispitivao relevantnost sporta kao segmenta dokolice kod polaznika/ca srednjih škola u apostrofiranoj mikro sredini. Posebice je zanimljiv nalaz da se učenici/e u obalnom dijelu županije, zbog boljih materijalnih, infrastrukturnih i organizacijskih uvjeta, u slobodno vrijeme više bave sportom u odnosu na srednjoškolce iz Dalmatinske zagore i otoka (Bjelajac 2008).

osnovnoškolske ili srednjoškolske obrazovne ustanove nedvosmislen kriterij pripadnosti ciljanoj populaciji.

Istraživanje smo situirali u Krapinsko-zagorsku županiju, administrativnu jedinicu u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. Ne postoji nekakav specifični razlog zašto je odabrana navedena županija, odnosno nismo pretpostavili da je bavljenje sportom ovdje u bilo kojem smislu (a)tipično. Dakle, ne pretendiramo na bilo kakvu tipizaciju ili generalizaciju, odnosno, ne držimo da KZZ reprezentira tipičan slučaj u HR, ali može indicirati neke tendencije prisutne i u drugim županijama, ponajprije kontinentalne Hrvatske. Ipak, intendirali smo izbjeći Grad Zagreb (jednako kao i druge najveće gradove) s obzirom na pretpostavku da je Zagreb priča za sebe te da je bavljenje organiziranim sportom u hrvatskoj metropoli znatno organiziranije nego li u ostalim krajevima Hrvatske.⁹

Dizajn i metodologija istraživanja

Važna preliminarna napomena jest da se radi o izviđajnom (eksplorativnom) istraživanju (Schutt 2019:66–68, 132–133; Stebbins 2001; Swedberg 2020). Budući da je riječ o nedovoljno poznatom fenomenu, radimo prve istraživačke korake koji u izvjesnom tek mapiraju teren odnosno pribavljaju bazične informacije. Stoga su temeljna istraživačka pitanja u kojoj se mjeri djeca osnovne i srednjoškolske dobi uopće bave organiziranim sportskim aktivnostima izvan redovite nastave tjelesne i zdravstvene kulture, koji čimbenici društvenoga okruženja u tom pravcu djeluju pozitivno i poticajno, ali smo isto tako nastojali detektirati barijere koje sprečavaju intenzivnije bavljenje sportom. Osim toga, intencija nam je bila ustanoviti igra li veličina naselja, primarno u kontekstu radi li se o urbanim ili naseljima ruralnoga tipa, određenu ulogu u mogućnostima participiranju u organiziranom sportu.

Imajući u vidu način formuliranja središnjih pitanja odnosno tip planiranoga istraživanja, logičnim nam se učinio odabir pojedinih metoda iz palete kvalitativne metodologije. Konkretno, empirijsku analizu usidriili smo parcijalno na *metodi analize sekundarnih podataka* te težišno na *metodi intervjua*. Pod kategorijom sekundarni podaci mislimo na određene statističke podatke ponajprije dostupne na mrežnim stranicama nadležnih sportskih ustanova i asocijacija te pojedinih sportskih klubova. Također, određene podatke dobili smo u „sirovom“ nepubliciranom obliku i od dionika uključenih u drugu etapu empirijskoga dijela istraživanja, dakle, od naših sugovornika u intervjuima.

⁹ Uz to, pri izboru toposa istraživanja uputno je navesti i određeni istraživački pragmatizam s obzirom da je zbog uobičajenoga kruga kretanja istraživača, terensko istraživanje bilo jednostavnije realizirati u navedenoj sredini

Analiza sekundarnih podataka ponajprije nam je pomogla da adresiramo ključne dionike školskih sportskih aktivnosti na području razmatrane mikro regije, implicitno i detektiramo potencijalne relevantne sugovornike odnosno da odredimo strukturu uzorka. S obzirom da je riječ o kvalitativnom istraživanju, istraživačka logika po inerciji navela nas je na *namjerni uzorak*¹⁰ (Patton 1990:169–186; Stake 2005:450–452; Ritchie et al. 2003:77–80; Flick 2009) koji je uključivao relevantne, upućene, dobro informirane, kompetentne sugovornike/sugovornice s dobrim uvidom u razmatrani problemski sklop. Njihova mjerodavnost za razgovor o temi proizlazila je iz direktne involviranosti u bavljenje školskim sportom u određenom svojstvu. S obzirom na *background*, nastojali smo osigurati izraženu heterogenost uzorka kako bismo pokrili što širi raster mogućega sagledavanja problematike. Operacionalno iskazano, razgovarali smo s predstavnicima nadležnih županijskih tijela i asocijacija, (osnovnoškolskih i srednjoškolskim) učiteljima i nastavnicima tjelesne i zdravstvene kulture, trenerima i dužnosnicima sportskih (ponajviše nogometnih) klubova i društava, također i predstavnicima regionalnih medija koji sustavno prate županijski sport. Zanimljivo je primijetiti da je uzorak¹¹ uključivao čak 15 sugovornika i svega 3 sugovornice što vrlo indikativno upućuje na stanovitu podzastupljenost ženskih djelatnica odnosno na rodnu asimetriju u organiziranom sportu.¹²

Terenski dio istraživanja¹³ proveden je u nekoliko tjedana na prijelazu iz ljeta u jesen 2018. godine. Lokacija i termin održavanja intervjua definirani su, dakako, sukladno preferencijama sudionika/sudionica te su, što se prostorne komponente tiče, održavani u uredima, kabinetima i/ili kafićima, uz obligatorno poštivanje diskrecije. U tehničkom smislu, trajanje intervjua variralo je od 15 minuta do 74 minute uz prosječno trajanje intervjua od zaokruženo 34 minute, dakle, okvirno pola sata. U dominantnom broju slučajeva dobiven je informirani pristanak za izradu zvučnog zapisa¹⁴ koji su

¹⁰ Riječ je o tipu uzorka iz porodice neprobabilističkih uzoraka kod kojih nije prisutna pretenzija za ostvarivanjem reprezentativnosti, već dolaženje do sugovornika najizdašnije upoznatih s tematikom od predmeta interesa.

¹¹ Potrebno je napomenuti da, iznova ističemo, zbog inherentno izviđajne logike istraživanja nismo prikupljali podatke o sociodemografskim, socioekonomskim i drugim atributima sugovornika što su varijable koje će se pokazati nezaobilaznima u istraživanjima konfirmacijsko-kvantitativne provenijencije.

¹² Riječ je o zasigurno itekako važnoj temi koje se valja latiti u nekom od narednih istraživačkih pothvata.

¹³ Prema važećim ususima struke, skica istraživačkoga projekta uz protokol intervjua upućena je Povjerenstvu za procjenu etičnosti istraživanja djelatnoga pri Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koje je izdavanjem dopusnice za njegovu realizaciju ustvrdilo da dizajn istraživanja ne sadrži možebitne etički prijeporno-suspektne momente.

¹⁴ Suglasnost za audiozapis razgovora nije dobivena tek u jednom slučaju pa je taj intervju bio praćen izradom zabilješki koje su, dakako, također bile podvrgnute kasnijim analitičkim postupcima.

reprezentirali osnovicu za daljnje analitičke postupke.

Korespondentno logici ove vrste istraživanja veličinu uzorka nismo unaprijed definirali nego smo se rukovodili ključem teorijske saturiranosti odnosno konceptualne gustoće (Kvale, prema Merkens 2004:168). Drugim riječima, kroz paralelno prikupljanje i obradu empirijskoga materijala tragali smo za obrascima iliti ponavljajućim pravilnostima u odgovorima naših sugovornika. Empirijski materijal u vidu transkripata i zabilješki intervjua analitički je tretiran sažimanjem podataka kodiranjem odnosno postupnim povećavanjem stupnja apstrakcije. U dijapazonu mogućih analitičkih pristupa, opredijelili smo se za tematsku analizu kodova (Saldaña 2009) koja korespondira nizu tema utkanih u bazični protokol intervjua. U predstojećem odjeljku predstaviti ćemo glavne nalaze pronađene na terenu koje ćemo iskazivati destiliranim kodificiranim jezikom, dodatno ilustrirane efektnim autentičnim iskazima.

Ključni nalazi

Iz uvida u sekundarne podatke (vidjeti tablicu 1.; svi podaci navedeni u ovome pasusu preuzeti su iz godišnjih izvješća Športske zajednice Krapinsko-zagorske županije dostupnih na mrežnoj stranici organizacije: <http://sport-kzz.hr/>) došli smo do predodžbe o općoj zastupljenosti sporta u KZZ. Pod okriljem županijske sportske zajednice su tako 2019. godine djelovale ukupno 143 sportske organizacije od čega 121 pojedinačna samostalna sportska udruga odnosno klub, 14 asocijacija odnosno saveza udruga i 8 teritorijalnih zajednica. Ukupni broj pojedinačnih članova svih starosnih kategorija u asocijacijama pod kišobranom ove zajednice iznosio je 6939 od čega 4983 sportaša u natjecateljskom pogonu te 1956 rekreativaca. U sklopu toga razmjerno obuhvatnoga organizacijskog pogona u 2019. zabilježeno je održavanje 3693 timska i 8076 individualnih natjecateljskih nastupa, 1938 rekreativnih događanja te je održano čak 34 159 treninga. Kvantitativni parametri upućuju na relativno solidnu prisutnost sporta i vibrantnu sportsku aktivnost. Premda dostupni podaci nisu osobito iscrpni, odnosno prikazani dostatno sistematično za možebitni viši stupanj konzumerabilnosti i detaljnije analize, niti je u tom smislu zamijećena posvemašnja konzistentnost, kada se postave u dinamičku perspektivu, ipak upućuju na generalno podosta nepovoljne trendove. Za ilustraciju, primjerice u 2015. godini djelatne su bile 192 udruge, dakle, gotovo za trećinu više negoli u 2019., a 2014. registrirano je preko 4000 rekreativaca što znači da je u razdoblju u svega pet godina broj rekreativaca praktički prepolovljen. Što se broja aktivnih sportaša tiče, zanimljiv je podatak da se u godišnjem izvješću za 2015. navodi smanjenje njihova broja za 600 u svega godinu dana.

Godina	Sportske organizacije	Članovi (ukupno)	Natjecateljji/ sportaši	Rekreativci	Individualni nastupi	Utakmice (timske)	Treninzi
2014.	155	approx. 8 300	4 300	approx. 4 000	-	-	-
2015.	192	approx. 5 300	3 700	approx. 1 600	-	-	-
2016.	-	-	-	--		--	
2017.	137	4 658	3 774	884	approx. 4 500		approx. 30 000
2018.	140	4 720	3 816	904	approx. 4 500		approx. 30 600
2019.	143	6 939	4 983	1 956	8 076	3 693	1 956

Tablica 1. Broj sportskih organizacija, članova i aktivnosti na području Krapinsko-zagorske županije od 2014. do 2019. godine (rekonstruirano i adaptirano prema godišnjim izvješćima Športske zajednice Krapinsko-zagorske županije, URL: <http://sport-kzz.hr/>)

Premda dostupni podaci ne iskazuju konzistentnost, ipak daju osnovu za izvođenje zaključka da generalna sportska aktivnost u županiji posljednjih godina pada pri čemu je osobito problematičan rekreativni sport za što smo dodatnu potvrdu dobili i kroz pojedine intervjue. Iako se ukratko predstavljeni numerički parametri odnose na ukupno stanje sporta u županiji, bavljenje organiziranim sportskim aktivnostima za uzrast školaraca ne može se otrgnuti izvan općih kontekstualnih okvira. Očito je da na iznesene brojke djeluju izvjesni pozadinski procesi koji se mogu detektirati određenom kvalitativnom analizom, u našem slučaju temeljenu na razgovoru sa sugovornicima/ sugovornicama dobro upućenima u materiju.

Oni pak ističu da je bavljenje sportom u našoj ciljanoj populaciji dobrobrano uokvireno dvama nepovoljnim faktorima koji se primarno ogledaju u depopulaciji te općoj nezavidnoj materijalno-financijskoj situaciji:

„Tendencije su nažalost jako loše... Svake godine sve manje... Gdi je jedan od razloga svakako depopulacija stanovništva, a drugo je, mislim da je drugo povezano s materijalnom stranom koja prati sport...” (Predstavnik županijske sportske asocijacije).

Depopulacija, uz starenje stanovništva, reprezentira središnji demografski proces (Spevec 2009; Spevec, Vuk 2012). Broj stanovnika u silaznom je trendu od 1948., a o razmjerima značajnoga demografskog pada govori podatak da se u približno pola stoljeća (do 2001.) stanovništvo na području županije smanjilo okvirno čak za petinu,

preciznije za 21,6 % (prema Spevec 2009:47–48). Popis iz 2001. zabilježio je 142 432 stanovnika dok je u zadnje provedenom popisu iz 2011. ustanovljen daljnji pad, na 132 892 (prema <https://www.dzs.hr/>). Na tu bazičnu demografsku činjenicu, osobito zastupljenu u manje razvijenim, udaljenijim, ruralnijim krajevima upozoravaju naši sugovornici:

„Dječje uzraste trenutno nemamo... Pa nema dece. Recimo evo ovak', kod klinaca od 1. do 8. razreda, u svakom razredu ima 5 – 6 klinev to je problem... Od 6 komada teško da buš ti momčad složil u jednoj generaciji i mislim da bu problem to u cijelom Zagorju. Evo, recimo, Brezova nema više klub... ... Mislim da u 1. razred sad je upisano negde 13...“ (Predstavnik nogometnoga kluba iz ruralne sredine 2);

„Nismo mi Zagreb, tam imaš u jednoj stambenoj zgradi dece za dve nogometne ekipe. Tu moraš 30 kilometrih u krug otić da bi skupil, da imaš za jednu...“ (Predstavnik sportskoga društva iz ruralne sredine).

U kontekstu depopulacije i starenja, u startu se smanjuje prirodna osnovica odnosno broj potencijalnih kandidata/kandidatkinja za uključivanje u rad sportskih klubova.

Indicirani prirodni faktor dodatno je intenziviran promjenom seta sociokulturnih vrednota na način da djeca i mladi sve manje pokazuju interes za sport. Nasuprot prethodnim generacijama koje su, posebice na selu, dokolicu provodile u igri na otvorenom ili pak radu na gruntu, današnje generacije više su vezane uz informacijsko-komunikacijske tehnologije te se sport ne pojavljuje kao jedan od središnjih sadržaja u slobodnom vremenu. Na okolnost promjene vrijednosnoga sklopa odnosno uopće načina života u Zagorju te opći pad interesa za sport upozoravaju naši sugovornici:

„Mislim da ova cijela priča socijalnih mreža i interneta, da dosta negativno utječe. Primjerice, unutar kluba ili nekog sportskog kolektiva, znači, mi kad idemo na utakmice njih 10 zapravo sedi jedan kraj drugog i druženje je putem mobitela...“ (Stručnjak iz nogometnoga kluba iz gradske sredine);

„Problem s kojim se društvo susreće vezano za sport je debljina, tu su zdravstveni problemi koji se tiču kralješnice jer se sve više sjedi, boravi se pred kompjuterom ili pred igricama. Djeca više nemaju potrebe kao što su imali prije, nažalost, promijenio se način života i nema više nekakvih aktivnosti što se tiče radova vani, igre na slobodnom, poljoprivrede...“ (Predstavnik županijske sportske asocijacije);

„...ali recimo prošla školska godina, je bilo zanimljivo da se jako malo djece javilo na sportsku aktivnost treniranja nogometa izvan nastave. Recimo, javilo se 19-ero djece nižih razreda... da bi se recimo od 5. do 8. razreda niti jedno dijete nije javilo, ni jedan dečko... Djeca su tak postala da niti hodati ne znaju, svi samo kompjuteri, igrice i to...“ (Predstavnik sportskoga društva iz ruralne sredine).

Kao važna barijera koja priječi veći ekstenzitet i intenzitet bavljenja sportom u razmatranoj populaciji ispostavljaju se nedostatna materijalna, ponajprije oskudna financijska sredstva. Tijesno isprepleteno s prethodnim, navodi se iznimno izražena poteškoća prijevoza na treninge. Krapinsko-zagorskoj županiji svojstvena je specifična konfiguracija brdovitoga terena, prožetoga gustom mrežom raštrkanih naselja slabo povezanih sredstvima javnoga prijevoza. U takvom logističkom kontekstu, krucijalni teret stavljen je na leđa roditelja koji su u pravilu primorani samostalno organizirati transport, ali i u financijskom pogledu podržati pohađanje određene sportske aktivnosti. Ovdje potencijalno do izražaja također dolazi klasni aspekt, odnosno imućnost roditelja, gdje je za pretpostaviti da djeca iz slabije situiranih obitelji neće moći podnositi teret plaćanja članarina, pohađanja treninga, odnosno odlazaka na natjecanja.

„U Krapinsko-zagorskoj županiji klubovi doslovno preživljavaju. Znači, to je sve samo ne ekonomski održivo, to je čudo kak funkcioniraju, mađioničari... ..U Zagorju je to problem veliki. Zato jer on ovisi o prijevozu. Ja bi to povezo više sa socijalnim statusom. I onda djeca nižeg socijalnog statusa imaju manje prilike sudjelovati u nekakvom treningu... Mada, to financiranje, mislim 200 kuna su te članarine, to je kao neki mjesečni dio budžeta, ali mislim da nije to presudno. Mislim da je više taj prijevoz, radno vrijeme, nema organiziranog javnog prijevoza – to je veliki problem...“ (Stručnjak iz nogometnoga kluba iz gradske sredine)

„Realno imaju mogućnost ali onda ovise isključivo o volji i mogućnostima roditelja da to poprate. Znači, imaš plivački klub... ..ali nije jedno dijete samostalno, tamo ne može otići na trening... Djeca, posebno osnovnoškolske dobi, nema šanse da sami nekud dođu ako ih roditelje ne stave u auto i ne voze. Tak da s te strane to je najveći problem... .. Vozit do Zaboka je određeni trošak – i goriva i svega i vremena. Tak da, ne odlučuju se mnogi...“ (Učitelj Tjelesne i zdravstvene kulture u osnovnoj školi u gradskoj sredini)

Ipak, pojedini sugovornici ukazuju na svijetle primjere izvjesne socijalne senzibilnosti

tako da se djeci nižega standarda omogućuje dolaženje do neophodne opreme:

„Na kraju, mislim da starcima nije to problem. Kad smo mi imali sve kategorije, onda su starci mjesečno davali 100 kuna. Neki nisu mogli, ali su deca igrala – kaj buš decu steral?...“ (Predstavnik nogometnoga kluba iz ruralne sredine 2);

„...koliko znam, tu u klubu je bila praksa, jer sam jedno vreme bil radil, da se djeci lošijeg imovinskog statusa omogućilo da ih se oslobodi, recimo plaćanja članarine, pa barem onda u toj mjeri. Opcija kaj se tiče opreme, oni su znali, neki koji su prerasli ostavljat svoje kopačke pa razmjenjivat. Tak da i tu se je dalo nač načina da se pomogne.“ (Učitelj Tjelesne i zdravstvene kulture u osnovnoj školi u gradskoj sredini).

Nogomet se bez premca pokazuje najzastupljenijim, najpopularnijim istovremeno i najpristupačnijim sportom. Iz podataka dostupnih na službenoj mrežnoj stranici Nogometnoga saveza Krapinsko-zagorske županije (<https://nskzz.hr/>) na području županije funkcionalno je 29 nogometnih klubova koji su djelatni u većim urbanim centrima, ali i u čitavom nizu manjih seoskih sredina. Ipak, tu su zamjetne negativne refleksije nepovoljnih demografskih tendencija jer su zbog nedostatka članova, odnosno igrača, pojedini klubovi bili primorani na gašenje. Generalno gledano, ako ikoji sport, onda se nogomet pokazuje kao dostupna organizirana sportska aktivnost, što se za druge sportove i ne bi moglo ustvrditi.

Jedna od važnih dimenzija koje smo nastojali rasvijetliti jest postoje li određene društvene nejednakosti u vezi s mogućnošću bavljenja sportom. Pomalo očekivano, ili barem ne osobito iznenađujuće, sugovornici upućuju na određenu asimetriju između urbanih i ruralnih sredina u korist prethodnih:

„...jako malo! Jako je malo i pravih dvorana. Selske dvorane nemaju ni rukometne dimenzije. Nemaju klinci nekih velikih mogućnosti. Desinić, koliko ja znam, ima isključivo nogomet. ...Za nogomet je takva situacija da ne moraš više od dva kilometra napraviti i već buš naišal na neki klub, ali za ostale sportove...“ (Novinar u regionalnom mediju);

„...puno manje nego u urbanim! Znači, recimo, Grad Zabok ima 30-ak udruga i tu je ta lepeza puno šira. U manjim sredinama imate jedan nogometni klub koji jedva vuče kraj s krajem i, sad su u zadnje vrijeme dva kluba ugašena... tako da, njima je ta lepeza manja... Dakle, u tim sredinama je ta mogućnost sužena na ono što imaju. I ti klubovi koji jesu sve teže funkcioniraju jer imate sve manje aktivista koji će potrošiti svoje

vrijeme u klubu...” (Predstavnik županijske sportske asocijacije).

Nadalje, važan disparitet reflektira se također i po rodnoj osnovi:

„A najveći problem, sad kad ste me to pitali, za mušku populaciju još imate u tim ruralnim sredinama barem nekakav izbor, za žensku nemate nikakav! Tako da imate sredina da ak hoćete da se žensko dijete bavi sportom, onda možete voziti 20-ak kilometara od roditeljskog doma, pričekati dok trening završi, znači potrošil si jedno 3 – 4 sata svakako ako se dijete želi uključiti u sport...” (Predstavnik županijske sportske asocijacije);

„Deficitarna je ponuda sadržaja i na našoj županiji za žensku populaciju...” (Učitelj Tjelesne i zdravstvene kulture u osnovnoj školi u ruralnoj sredini 2).

Naime, značajno je manji broj sportskih sadržaja disponibilan djevojčicama i djevojkama. Ta se diskrepancija donekle nivelira u mlađim dobnim kategorijama dok djevojčice još treniraju nogomet, no u kasnijim uzrastima postaje itekako evidentnom i problematičnom. Kao jedan od rijetkih oblika fizičko-rekreativnih aktivnosti dostupan ženskoj populaciji spominje se ples te je na području županije, kazuju neki intervjuirani, aktivno nekoliko klubova mažoretkinja.

Osnovne škole	Srednje škole	Školska sportska društva ustanova za učenike s poteškoćama	Ukupno
32	32	2	43

Tablica 2. Školske sportske udruge djelatne na području Krapinsko-zagorske županije 2020. godine (prema mrežnoj stranici Županijskoga školskog sportskog saveza Krapinsko-zagorske županije, URL: <https://zagorski-skolski-sport.hr/>)

Važna istraživana tematska os odnosila se na razmjere i obilježja sporta u školi kao izvannastavne aktivnosti. Po tom pitanju sekundarni podaci (vidjeti tablicu 2.), što potvrđuju i usmeni navodi pojedinih sugovornika/ca, indiciraju da su na području županije djelatne ukupno 43 školske sportske udruge od čega 32 osnovnoškolske, 9 takovih udruga srednjoškolaca te 2 školska sportska društva ustanova za učenike s poteškoćama (prema mrežnoj stranici Županijskoga školskog sportskog saveza Krapinsko-zagorske županije: <https://zagorski-skolski-sport.hr> (pristup 14. 4. 2020.)).

Kad se navedeni podaci stave u odnos prema broju škola, razvidno je da svaka škola u svom organizacijskom ustroju ima sportsku udrugu.¹⁵ Prema tomu, postoji organizacijska forma koja bi trebala osigurati intenzivnije bavljenje sportom onkraj redovite nastave iz predmeta Tjelesna i zdravstvena kultura te, što je važno istaknuti, biti inkluzivna na način da svim školarcima omogući bavljenje sportom. Na ovoj razini odvijaju se natjecanja školskih sportskih timova. Prema meritornom izvoru (<https://zagorski-skolski-sport.hr> (pristup 4. 10. 2018.)) u školskoj godini 2017./18. na školskim je sportskim natjecanjima sudjelovalo ukupno 311 timova (do podatka za sljedeću nastavnu godinu nažalost nismo uspjeli doći). Dakle, doima se da je školska sportska scena u Zagorju podosta vibrantna. Pojedini sugovornici kao svijetle primjere školskoga sporta izdvajaju određene programe, poput „Univerzalne sportske škole“ za niže razrede osnovne škole na državnom nivou, „Vježbaonice“ namijenjene polaznicima/polaznicama viših razreda, ili pak „Odbojke za sve“ (na županijskoj razini), a koji su usmjereni na intenziviranje bavljenja sportom kod đaka koje, dakako, sagledavaju kroz pozitivnu prizmu. Dio sugovornika tako je sklon ukazivati na to da su školski sportski klubovi uspješni po pitanju animiranja učenika, koji izvan škole inače ne treniraju, za bavljenje sportskim aktivnostima:

„Oko 50 % djece uključeno je u sportske aktivnosti, znači programe koji se nude u školi. To je ovdje čak iznad 50 %... Znači, to je velik postotak u odnosu na vremena koja jesu...“ (Učitelj Tjelesne i zdravstvene kulture u osnovnoj školi u ruralnoj sredini 2).

Ipak, pojedini sugovornici upozoravaju da situacija po tom pitanju i nije osobito ružičasta jer učitelji/nastavnici za natjecanja zapravo tendiraju regrutirati učenike koji ionako već treniraju u svojim klubovima tako da se u stvari ne radi o uključivanju i drugih đaka u sportske aktivnosti:

„Ima strašnih rezultata zagorskog školskog sporta, ali to su klupska djeca, iznajmljena klupska djeca koje ti profesori povedu na prvenstva i osvoje dobar rezultat...“ (Novinar u regionalnom mediju);

„...znači, samo oni koji su na natjecanju, oni su članovi školskog sportskog kluba (u formalnom smislu – op. a.)“ (Predstavnicu školske sportske asocijacije 1).

¹⁵ Osnivanje školskih sportskih udruga u svrhu provođenja izvannastavnih sportskih aktivnosti, također i takmičenja, određeno je i regulirano *Zakonom o sportu* pri čemu su najrelevantniji članci 17., 18. i 55.

No, prema našim sugovornicima, postoje i objektivne prepreke zbog kojih je teško očekivati dinamičniji rad školskih sportskih klubova. U prvom se to redu odnosi na vrlo zgusnute, brojnim nastavnim satima opterećene, rasporede redovitih školskih obaveza učenika na koje je posljedično teško nakalemiti još i dodatne sportske aktivnosti. Isto tako, i učitelji i nastavnici su, doznajemo kroz razgovore, opterećeni nastavom pri čemu se vođenje izvannastavnih sportskih aktivnosti bilježi kao dio redovitoga nastavnog angažmana tek u slučaju nerealizirane obigatorne radne norme osnovnoškolskih učitelja/učiteljica, dok je u slučaju nastavnika/nastavnica zaposlenih u srednjim školama posrijedi čisto volontiranje. Stoga je u pravilu prvenstveno stvar njihove dobre volje hoće li se takve aktivnosti održavati:

„... (sport) u školi je relativno dobro organiziran s time da ovisi isključivo o tjednom zaduženju učitelja... ... (vođenje dodatnih sportskih aktivnosti – op. a.) može se svesti na entuzijizam učitelja ako hoće nekaj van redovne satnice on sam s njima; prijavi, ne znam natjecanje iz nogometa pa se oni nalaze onda jednom tjedno, dvaput tjedno kako imaju volju, ali to se onda svodi na entuzijizam kojeg je onak, realno sve manje...“ (Učitelj Tjelesne i zdravstvene kulture u osnovnoj školi u gradskoj sredini);

„...Srednje škole nažalost nemaju u svojoj normi. Znači, kad u normi nemaš, onda ti je to vannastavna aktivnost. E sad, tu je sad dobra volje profesora koliko bude on treninga imal... Naravno, problem je i sa dvoranama... U našoj županiji je jako grdo jer su djeca putnici. Osobito srednje škole. Putnici koji su vezani za prijevoz. I sad, ak poslije nastave imam slobodnu dvoranu ja stavim trening, a meni dođu 3... Tu i tam neko ostane koji put, ali kak je vezan za prijevoz – ja kužim i decu... Lijepo je to sve zamišljeno, ali kaj se tiče organizacije – loše...“ (Predstavnica školske sportske asocijacije 1);

„...sve ovisi o ljudskom faktoru!“ (Predstavnik školske sportske asocijacije 2).

Osim toga, na izostanak fakultativnih sportskih aktivnosti također utječe dinamika organiziranoga prijevoza učenika koja je u pravilu sinkronizirana s okončanjem redovne nastave, no ne i potencijalnim dodatnim neobvezujućim sadržajima.

Prethodno upućuje na potrebu da se u ukupnom nastavnom kurikulumu rezervira izdašniji prostor za sportske aktivnosti, i u dijelu dodatnih nastavnih sadržaja, ali da se obaveznom predmetu Tjelesna i zdravstvena kultura prida veći rang relevantnosti, nastavu kojega valja izvoditi na primjeren način:

„Prvenstveno mislim da je premalo Tjelesnoga u školama, a druga stvar

što mislim da učiteljice razredne nastave ne bi trebale raditi Tjelesni jer, nažalost, u većini škola, ja govorim o većini, sa štiklama se ne radi Tjelesni...” (Predstavnik županijske nogometne organizacije);

„...došla je nova učiteljica iz Tjelesnog i ona je, vele, došla u štiklama u dvoranu. Ti od djece tražiš da moraju imat tenisice ovakve, onakve, đon ovakav, onakav...” (Predstavnik sportskoga društva iz ruralne sredine).

Na sljedeći atribut, koji iziskuje osobito akcentiranje, upozoravali su gotovo svi naši sugovornici, a to je nedostatan rad eksperata s najmlađim dobnim skupinama. Generalno gledano, općenito je nedostatan angažman kineziologa, sportskih pedagoga i educiranih trenera u sportu na području županije. U slučajevima kada stručni kadar i jest prisutan, češće je angažiran u radu sa seniorskim timovima negoli s mlađim uzrastima koje, premda u pravilu posjeduju minimalno formalno zahtijevane certifikate, najčešće vode „priučeni“ treneri ili osobe neadekvatnih sportskih pedagoško-didaktičkih kompetencija:

„Razvoj sportaša, tih mladih, najmlađih se isključivo kroz klubove odvija. Mislim da nastavnici i profesori u školama jako malo... Nekad su bile grupe... Oni poberu najbolje (đake – op. a.) i idu na natjecanje. Ja čak mislim da rijetko tko uopće ima nekakvu grupu... Mislim da su dosta profesori inertni. Većinom ljudi iz drugih struka. Jako malo DIF-ovaca ima kao trenera u našoj županiji...” (Novinar u regionalnom mediju);

„Nisam baš siguran da mi imamo puno stručnog kadra... Slabi smo s kadrovima i trenerskog posla se primaju svi i svatko, i mislim, svi se ‘razmeju’ u sport. To ti je otprilike ovak: Aha, videl sam kak se nogomet igra pa ja bum trener, pa sad sam ja trener. Ne, nisi ti trener! Ili završe, to su im glavne finte sad, tečaj A, B, C, svakak to nazovu, i on je sad trener. I pazi – takvi rade z decom! Takvi rade z decom! Taj bi prije mogal radit s nekim ko zna, a ne z decom...” (Trener u plivačkom klubu);

„Nedostaje kvalitetnog kadra, nedostaje nekakvog sustavnog rada. U principu, u najmlađim uzrastima radi najneeduciraniji kadar, početnici ili ljudi bez licence, bivši igrači, a trebalo bi biti obrnuto...” (Stručnjak iz nogometnoga kluba iz gradske sredine).

Situacija se na taj način, upozoravaju naši sugovornici, zapravo izokreće jer je angažman eksperata upravo ključan u početnoj fazi bavljenja nekim sportom. Jednom

pogrešno usvojene tehnike i navike poslije je iznimno zahtjevno korigirati.

Također je problematična stavka što se angažman trenera nerijetko svodi na volontiranje. Drugim riječima, novčane naknade za njihov rad su neznatne ili nikakve. Odraž je to nevelikoga budžeta sportskih klubova, no potplaćen ili pak posve volonterski rad zasnovan na entuzijazmu, upozoravaju sugovornici, možda se može pokazati trenutačno funkcionalnim, ali je na dulje staze motivacijski neodrživ.

Jedan od problematiziranih tematskih sklopova jest i pitanje raspoložive sportske infrastrukture. Raster dostupibilnih objekata je, doznajemo, pri tom podosta širok s obzirom da na području županije postoje posve zapušteni objekti, ali i posve nove sportske dvorane (školske i gradske) od kojih se kao svijetli primjer apostrofiraju zabočka dvorana.

„...Što se tiče sporta, možemo reći da u zadnjih 10-ak godina se situacija tu dosta popravila... ..Jako se puno izgradilo sportskih dvorana. Evo, samo ću spomenuti neke koje su super moderne: u Krapini, trodijelna velika sportska dvorana, u Zaboku, ja bih rekao da je to sad jedna od najmodernijih dvorana možda u cijeloj regiji, zatim imamo dvoranu u Donjoj Stubici, imamo dvoranu u Bedekovčini...“ (Predstavnik nadležne županijske ustanove)

Ipak, po tom pitanju ustanovljena su i daleko kritičnija gledišta, posebice kad je riječ o školskim dvoranama čije dimenzije nisu adekvatne za bavljenje pojedinim sportovima:

„...jer Vam je Zagorje vrlo siromašno – imamo samo nekoliko sportskih dvorana! Možda Vam je to bitno spomenut! Imate sportsku dvoranu, rukometnih dimenzija, Pregrada, Krapina, Bedekovčina... ..Zabok – to nije školska, zabočka dvorana je gradska dvorana... ..i prije dvije godine se otvorila dvorana u Donjoj Stubici... Znači imamo 5 dvorana...“ (Predstavnik školske sportske asocijacije 2).

Kao posebice bolna točka ističe se nepostojanje nogometnih terena s umjetnom travom. Pojedini akteri istraživanja s izvjesnom indignacijom ističu da je KŽŽ jedina županija u zemlji kojoj na raspolaganju nije niti jedan teren s umjetnom travom. Implikacija toga jest da zbog relativno oštrih kontinentalnih zima u Zagorju od listopada pa do travnja nema mogućnosti treniranja i odigravanja nogometnih utakmica, a nogomet je, prethodno smo ustanovili, uvjerljivo najzastupljeniji sport. Dodatno, ta okolnost podiže materijalne troškove u slučajevima klubova koji su igračke ili aktivnosti treniranja primorani implementirati drugdje:

„Zagorje trenutno nema igralište sa umjetnom travom. Znači, u proljeće

kad su pripreme utakmice svi idu igrati u Zagreb... I to vam je negde cca. 400 kuna po utakmici. Trebaš u Zagreb doći, trebaš platiti. I to oni (zagrebački nogometni klubovi – op. a.) dobro, dobro naplaćuju...” (Predstavnik nogometnoga kluba iz ruralne sredine 2);

„Uvjete na našim terenima su katastrofalni. Znači, rijetko, nemaju svi klubovi pomoćne terene, a ako imaju to su većinom bez trave, bez trave. Katastrofa!... ..Jedina smo županija u Hrvatskoj da nema niti jedan teren sa umjetnom travom. Znači, po zimi, znači preduga je pauza od 10. do 4. mjeseca praktički nemaš uvjete za trening – pola godine...” (Predstavnik županijske nogometne organizacije).

Tu je infrastrukturnu insuficijenciju, drža sugovornici, urgentno potrebno neutralizirati, čemu u prilog idu u tom pravcu orijentirani konkretni planovi.

Pojedini sugovornici upozoravaju na nedostatak i drugih kapitalnih sportskih objekata:

„...Da je u Zaboku bazen, mi ne bi imali 100 klinaca nego 400! ...Ja ne znam koliko mi imamo atletskih staza... ..pazi, mi smo u 21. stoljeću, a atletski klub se tek sad otvoril u Zaboku...” (Trener u plivačkom klubu).

Ukupno gledano, sportska struktura nije na osobito zavidnom nivou, no nije ni tako oskudna ni u toliko lošem stanju što vodi prema zaključku da je generalno na osrednjoj razini.

Jedno od postavljenih pitanja odnosilo se na zastupljenost sporta u javnom medijskom prostoru na županijskom nivou. Sugovornici sugeriraju da je medijska pokrivenost sporta u regionalnim medijima solidna. Ocjena je to koja je važeća i za ukupni, ali i za školski sport, kako za lokalne radijske postaje, tako i za jedini tiskani regionalni tjednik. Izvjestan prostor rezerviran je za objavljivanje izvješća sa sportskih natjecanja, također i školskih, kao i raznolikih sportskih reportaža. Dakle, moglo bi se konstatirati da je medijski tretman sporta relativno zadovoljavajući čemu zasigurno doprinosi internet i društvene mreže kojima se sportske organizacije u pravilu služe:

„Krenuli smo s dvije stranice sporta, danas imamo desetak, čak i više kad je sezona... Školski sport? Oni vam se sporadično jave kad naprave neki uspjeh... ..kaj se nas tiče, mi možemo stalno dati prostor za školski sport...” (Novinar u regionalnom mediju);

„...pa prati se prek tih društvenih mreža. Mi sve aktivnosti koje imamo, pokušavamo preko društvenih mreža objavljivati sve novosti... tak da svi

su u kontaktu, svi čuju i znaju kaj se dešava..." (Predstavnik sportskoga društva iz ruralne sredine).

Sugovornici bezrezervno ističu pozitivne efekte sporta koji se ogledaju u nizu blagotvornih učinaka, zdravstvenih i društvenih. Od potonjih se izdvajaju razvijanje određenih socijalnih kompetencija, razvijanja osjećaja odgovornosti i sposobnosti adekvatne samoorganizacije te upravljanja vremenom, stvaranje momčadskoga duha i inklinacije k timskom radu, razvijanje empatije i tomu slično, a što se u perspektivi zasigurno može prelitati u druge domene društvenoga života:

„Djeca koja su uključena u sport puno lakše sklapaju prijateljstva, komunikativniji su, naučeni su i na dobro i zlo. Znači naučeni su na nepravdu, tu treneri bi trebali prije svega trebali biti ti, i roditelji, trebali bi djelovati na način da poraz nije kraj svijeta, da se zna sportski podnijeti poraz, ali isto tako da se u veselju ne pretjera, jer po meni je taj sociološki momenat izrazito bitan, a ovaj zdravstveni neprocjenjiv... ..pa više negoli bilo koja druga djelatnost! Jer vi ste u stalnom kontaktu, znači, oni su upućeni jedni na druge. Upućeni su i na dobro i na zlo, na treningu... ..i to povezivanje, suosjećanje je vrlo izraženo u sportu.“ (Predstavnik županijske sportske asocijacije).

Međutim, nedostatno je razvijena sveopća svijest o važnosti bavljenja sportom. Tomu je tako, ističu sugovornici, osobito razvidno u slučaju roditelja. Premda motivacijski sklopovi mogu varirati, oni svoju djecu na sport nerijetko upućuju iz posve pogrešnih pobuda:

„Nažalost, velim, roditelji su zalučeni i uzimaju kredite i prodaju svašta da bi omogućili svojoj djeci (da pohađaju treninge u Zagrebu – op. a.)... Dijete od 9 godina kad dođe do 17, on zamrzi nogomet jer je iscrpljen... ..u današnje vrijeme, velim, masa roditelja gura djecu u sport iz krivih pobuda. I onda im stavljaju nekakve zapreke, ne slušaju trenere, pokušavaju oni suflirati za vrijeme utakmice gdje njegovo dijete mora stajati, šta mora raditi... Roditelji su danas veliki problem u tim klubovima jer misle da sve znaju...“ (Predstavnik županijske nogometne organizacije);

„Meni se događalo da su, recimo, roditelji klince dofurali na trening samo zato da su prešli dvije vure na kavu... ..mislim, to je normalno, mislim!?“ (Predstavnik nogometnoga kluba iz ruralne sredine 1);

„...Needuciranost roditelja – ne vidi se neka važnost bavljenja bilo kakvom

sportskom aktivnošću, ne samo nogometa...“ (Stručnjak iz nogometnoga kluba iz gradske sredine).

No, u tom pogledu ima i drugačijih, ponešto ublaženijih stajališta:

„A roditelji forsiraju jako. Njima nije bitno toliko... bitno im je da ih maknu od kompjutera, od doma. To im je najbitnije! Nije im primarno da budu nekakvi sportaši, nego jednostavno da se s nečim bave.“ (Novinar u regionalnom mediju).

Kroz intervjuje smo također propitivali koji bi društveni dionici ponajprije trebali unaprijediti situaciju po pitanju organiziranoga bavljenja sportom u županiji. Po tom se pitanju dominantno upiralo na domenu politike, odnosno na aktere iz političke sfere, na razini županije, gradova i općina, koja prema mišljenju dijela sugovornika raspolaže najvećom moći za generiranje pozitivnih tendencija. U prvom se to redu odnosi na raspolaganje materijalnim i novčanim resursima koje bi valjalo alocirati u infrastrukturu odnosno generalno u sport. Međutim, određen broj sugovornika/sugovornica upozorava da je sport suviše ispolitiziran te da se preko leđa sporta nerijetko prelamaju određena međustranačka trvenja ili se pak sport katkad instrumentalizira u političke svrhe. Osim predstavnika regionalnih, gradskih i lokalnih vlasti, u smjeru unapređenja sporta u KZZ na drugom se mjestu spominje stručni kadar, napose kineziolozi, koji bi se znatno više, ističe se, trebao neposredno angažirati. Izvjesna očekivanja također su adresirana na sportske saveze odnosno zajednice sportova. Dio intervjuiranih poteškoću detektira u nedostatku sistematiziranih strategija i programa za razvoj sporta koje, kada i jesu prisutne, nisu implementirane u praksi. Neki ukazuju da segment odgovornosti neizbježno leži na roditeljima, nedostatno osviještenima o važnosti bavljenja sportskim aktivnostima na što osobito pažnju skreću treneri.

Naposljetku, unutar ovoga problemskog sklopa iskristalizirala se još jedna vrlo važna stavka koju je potrebno podvući, a to je neadekvatan regulatorni okvir na državnoj razini s neprimjerenim sustavom financiranja i sponzoriranja u kojem nema olakšica za donacije sportskim organizacijama. Primjerice, upozorava se da plaćanje honorara trenerima implicira (dodatna) porezna opterećenja klubovima koje oni teško mogu podnositi. Tako nekoliko sugovornika upozorava na apsurdne formalno-pravne propozicije prema kojima poslovni subjekti za donaciju sportskim pravnim subjektima trebaju platiti porez. Radi se o evidentno nepoticačnoj mjeri koja rezultira manjim priljevom novčanih sredstava u ionako financijski skroman sport i takve bi nelogičnosti u regulatornom dizajnu, upozoravaju, trebalo otkloniti.

„Privatni poduzetnici jednostavno nemaju interesa uložiti novac u sport. Jer zato ne dobivaju nikakve benefite. Nema poreznih olakšica. Nema! Ili

eventualno to vam uđe u jednom postotku u trošak poslovanja Vaše firme. Kaj je vrlo malo. I kaj je najgore, još na to sponzorstvo mora PDV platit 25 %... Imate modele koji su razvijeni vani i samo ih treba kod nas primijenit i treba ih se striktno pridržavat a ne da se to zlorabi..." (Predstavnik školske sportske asocijacije 2)

„...financije koje, nažalost, u ovoj državi nisu riješene na adekvatan način. Dakle, te olakšice koje su predviđene za potencijalne donatore, sponzore ili kako god hoćete, nisu dale do sad očekivane rezultate i jedan od najvećih problema u sportu je svakako financiranje... Dakle, udio sponzorstva i donatorstva u sportu je vrlo mali.“ (Predstavnik županijske sportske asocijacije)

Ograničenja istraživanja i predstojeći istraživački zadaci

Svako istraživanje kvalitativne orijentacije posjeduje inherentne epistemološke limite koji se u pravilu neizostavno manifestiraju u nemogućnosti generaliziranja nalaza, što nam, dobro je akcentirati, nije niti bila intencija. Provedeno bi istraživanje svakako bilo uputno komplementirati s daljnjim istraživačkim postupcima. Naime, provedeni su razgovori tek s jednim dijelom relevantnih i za problemski sklop zainteresiranih dionika te bi intervju bilo korisno realizirati s roditeljima, također i samim đacima, s ciljem dohvaćanja i njihovih gledišta. Iz instrumentarija kvalitativne metodologije zasigurno bi bilo vrijedno održati fokus grupu gdje bi kroz kontrastiranje heterogenih pozicija diferentnih dionika na vidjelo izišli dosad neosvijesteni ili barem neartikulirani aspekti tematike, isto tako, možda se i sugerirala eventualna rješenja za pojedine praktične izazove. Na taj bi se način još preciznije dijagnosticirale kvalitativne odrednice izučavanoga problemskog sklopa. U narednoj bi etapi valjalo implementirati kvantitativne metodološke postupke. Prva asocijacija pri tom jest priprema i provedba ankete koja bi uključivala veći broj respondenata, štoviše bilo bi poželjno provesti je na uzorku adekvatne veličine, reprezentativnom za cjelokupnu populaciju. Tako bi se kvalitativno određenje predmeta istraživanja upotpunilo s njegovom kvantifikacijom.

Našim smo istraživanjem svakako uspjeli priskrbiti dragocjene informacije o tome što se zbiva na terenu, koje su temeljne odrednice bavljenja sportom kod školaraca u razmatranoj mikro regiji, u čemu pri tom leže ključne zapreke i krucijalni izazovi. Unatoč indiciranim nezaobilaznim nedorečenostima, dobiveni nalazi zasigurno reprezentiraju robusnu osnovicu za daljnja istraživanja koja nam otvara mogućnost za postavljanje hipoteza za neke buduće kvantitativne istraživačke sekvence, ali nam već u ovom

trenutku daju platformu za iskazivanje određenih preporuka za učinkovitiju organizaciju izvannastavnoga i izvanškolskoga sporta u Krapinsko-zagorskoj županiji.

RASPRAVA I PREPORUKE

Iz iskazanoga dolazimo do zaključka da situacija u vezi s bavljenjem sportom kod školaraca u KZZ nije ružičasta, ali niti crna. Sve u svemu, postojeće stanje funkcionira na frekvencijama izvjesnoga osrednjeg sivila. Kao povoljni atributi mogu se istaknuti postojanje određene organizacijske i logističke infrastrukture, to što su prisutni treneri i stručnjaci koji su spremni makar se i za oskudne novčane kompenzacije ili pak posve volonterski angažirati, što postoji uopće određena tradicija bavljenja sportom i održavanja natjecanja. Nadalje, vrijedi izdvojiti zastupljenost školskih sportskih klubova i organiziranih takmičenja, prisutnost kakvoga-takvoga, iako smanjenoga, interesa za bavljenje sportom kod mladih. Na tom vektoru također je pohvalan određeni prostor u regionalnim i lokalnim medijima za praćenje sporta u Županiji, pa tako i školskoga. Naposljetku, unatoč tomu što njihova motivacija nije nužno osviještena u terminima uvida u inherentnu dobrobit sporta, pozitivno je da je barem kod dijela roditelja prisutna spremnost za logističko i financijsko podupiranje bavljenja sportskim aktivnostima kod njihovih školaraca što je napose važno s obzirom na to da roditelji daju ključni inicijalni impuls za bavljenje sportom odnosno reprezentiraju u tom pravcu preferirano pozitivne socijalizacijske predloške (Stroot 2002:130–131; Delaney i Madigan 2015:102–103).

No druga, tamnija strana medalje, otkriva da je, uz čast svijetlim izuzecima u vidu izgradnje nekoliko (ponajprije školskih) sportskih dvorana, infrastruktura nerijetko zastarjela, zapuštena, neadekvatna ili naprosto nepostojeća, a primjerena logistika predstavlja, dakako, jedan od važnih, premda ne sam po sebi dovoljan, preduvjeta za odvijanje sportskih aktivnosti (Penney 2002:111–112). Pri tom se kao kritična točka najčešće apostrofiraju nedostatak nogometnih terena s umjetnom travom. Nadalje, kao jedna od vrlo problematičnih stavki kristalizira se nedovoljan angažman stručnjaka, posebice u radu s najmlađima. Zbog iznimne relevantnosti i utjecajnosti figure trenera za bavljenje sportom (Stroot 2002:131–132; Levine 2010:120–124), ovom bi segmentu trebalo posvetiti bitnu pažnju te osigurati da najbolji stručnjaci rade upravo s najmlađim dobnim uzrastima u početnoj fazi bavljenja nekim sportom kada je krucijalno steći primjerene vještine i kineziološke kompetencije. Nadalje, potrebno je revalorizirati rad i adekvatno honorirati angažman trenera, kineziologa, sportskih pedagoga i eksperata takovih profila. Volonterski rad, koji smo ustanovili kao nerijedak model trenerskoga, učiteljskoga i nastavnickoga angažmana, kratkoročno možda može funkcionirati, no dugoročno se ne pokazuje osobito propulzivnom strategijom. Stoga je potrebno

osigurati određen vid novčanoga poticaja ili kakav drugi kompenzacijski mehanizam za trenerski angažman odnosno rad s djecom, ali i starijima. Na institucionalnom nivou valja revidirati pojedine regulativne odredbe te redizajnirati sustav financiranja sporta kojim će se veća sredstva prelijevati u ovaj tip aktivnosti. U organizacijskom smislu, poželjna je također i izvjesna fleksibilizacija pojedinih natjecateljskih sustava pri čemu na umu imamo potrebu da se, primjerice, ne gase klubovi ako nemaju aktivne sve starosne kategorije. Takve su propozicije višestruko pogubne za manje sredine jer ne samo da mladima umanjuju mogućnosti bavljenja sportom, nego i osiromašuju ukupnu ponudu društvenih sadržaja manjih naselja. Kričica je to sugestija adresirana na dizajniranje sustava natjecanja, primjerice nogometa, na državnom nivou, koji u konačnici nemaju dostatnoga sluha za stanje stvari na terenu, napose u slabije naseljenim ruralnim sredinama zahvaćenima depopulacijskim procesima. Nadalje, koncepcija sportskih školskih organizacija i natjecanja dobro je osmišljena no ponešto zapinje u fazi implementacije. Među ostalim, razlog tomu valja tražiti u nedostatku vremenskih okvira u vrlo zgusnutim rasporedima redovitih nastavnih obaveza u koje je onda teško inkorporirati dodatan sport. Posebice je to teže implementirati u manjim sredinama gdje organizacija nastave ovisi o striktno definiranim hodogramima prijevoza od mjesta prebivališta do škole (i dakako u obrnutom smjeru). Isto tako, problematično je što i nastavnici nisu motivirani za dodatni angažman budući da im takve aktivnosti u pravilu ne ulaze ili tek minimalno bivaju uključene u satnicu obračuna rada. Naše istraživanje pokazuje da su u terminima mogućnosti bavljenja organiziranim sportskim aktivnostima osobito deprivilegirani školarci u ruralnim sredinama, udaljenijim u odnosu na urbaniziranija naselja u županiji što je korespondentno i s drugim uvidima iz literature (Bjelajac 2008; Penney 2002:112). K tomu je ustanovljen i kronični manjak sportsko-rekreativnih sadržaja za djevojčice i djevojke po čemu razmatrana sredina nije iznimka ni u znatno širim okvirima (vidjeti, primjerice, Hayes i Stidder 2003:1). Stoga valja voditi računa kako i te segmente populacije u većoj mjeri uključiti u sport. Što se medijskoga prostora tiče, u intervjuima su zabilježeni iskazi koji upućuju na solidan publicitet u regionalnim medijima. Pri medijskom tretmanu sporta na ovome nivou, poanta ne bi trebala biti u izvještavanju o rezultatima natjecanja budući da je sport znatno širi pojam koji nadilazi puko nadmetanje. Sada dolazimo do važne stavke koju valja posebice akcentirati, a to je nužnost promjene u sociokulturnoj sferi odnosno potreba za vrijednosnim revaloriziranjem sporta. Naime, pojedini sugovornici/sugovornice upućuju da neki roditelji sport sagledavaju kao put prema pobjedničkoj slavi te od svoje djece pretendiraju proizvesti šampione. Stvarajući takav pritisak i nerijetko nerealna očekivanja tako generiraju više štete negoli koristi, s obzirom da takav pristup može implicirati averzivan stav prema sportu. Namjesto gojenja nerealnih ambicija ili diferentnih ekstrinzičnih motivacija, potrebno je ukazivati na široku paletu beneficija koje

donosi sport: zdravlje, zdrav način življenja, druženje, socijalne kompetencije, timski rad, povjerenje, solidarnost, empatiju te druge pozitivne učinke. Štoviše, nužnom se ističe potreba da se na svim društvenim razinama revidira poimanje bavljenja sportom i uopće potiče orijentacija prema zdravim životnim stilovima i zdravom načinu življenja.

ZAKLJUČAK

Ne postoji čarobna formula, jednostavan ključ ili jednoznačna receptura kako intenzivirati bavljenje sportom u razmatranoj populaciji. Ono što je izvjesno jest da je potrebno su-djelovanje svih društvenih dionika: nadležnih ustanova, jedinica regionalne i lokalne uprave, sportskih organizacija i asocijacija, obrazovnoga sustava, sustava školskoga sporta, roditelja, medija, gospodarstvenika/gospodarstvenica i drugih potencijalnih financijera, pa i medicinskoga sektora, zdravstvenoga sustava te naposljetku samih školaraca, koji će svaki na svoj način utjecati na unapređenje sporta djece, mladih ali i cjelokupne populacije na području županije. Nije svrsishodno, izgledno ni efikasno, sva očekivanja i teret u tom pravcu svaljivati na političke strukture. Na upravljačkim strukturama zasigurno jest da osiguraju pogodan regulatorni okvir te u određenoj mjeri, direktno i indirektno, materijalno, logistički i financijski podupru sport i rekreaciju. Na drugim je pak društvenim akterima, pri čemu je vrlo važna uloga također pridana kineziolozima i educiranim trenerima, da daju svoj obol u razvijanju uspješnoga sustava sporta za školarce, ali i za sve generacije. Znanstvenici, pak, tom mozaiku mogu pridati malen, ali dragocjen djelić u vidu daljnjih potrebnih istraživanja ovdje raspredane problemske materije.

LITERATURA

- BARTOLUCI, Sunčica i Lorena DRAŽENović. 2017. „Pet zastava, četiri države, jedno državljanstvo – čije su medalje?“. *Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja*, vol. 55/2(208):223–238.
DOI: <https://doi.org/10.5673/sip.55.2.2.4>
- BILANDŽIĆ, Mirko i Luka LEŠKO. 2019. *Sport i nacionalna sigurnost. Terorizam, špijunaža i korupcija u nogometu i ostalim sportovima*. Zagreb: Despot Ininitus.
- BJELAJAC, Slobodan. 2008. „Učenici i sport: komparativna analiza obalnog, zagorskog i otočkog područja županije Splitsko-dalmatinske“. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu*, vol. 1:89–100. <https://hrcak.srce.hr/136146>
- BROCH, Trygve B. 2020. *A performative feel for the game. How meaningful sports shape gender, bodies, and social life*. Cham: Palgrave Macmillan.

- BURGER, Ante, Nenad ROGULJ, Vladan PAPIĆ i Marijana ČAVALA. 2016. „Sport talent of pupils in the Split Dalmatia county“. *Croatian journal of education*, vol. 18/3:643–663. DOI: <https://doi.org/10.15516/cje.v18i3.1909>
- CENTRE FOR LEISURE & SPORT RESEARCH. 2002. *Count Me In. The dimensions of social inclusion through culture and sport (Report)*. Leeds: Leeds Metropolitan University. URL: <http://eprints.leedsbeckett.ac.uk/638/>
- CHAPPELL, Bob. 2002. „Race, ethnicity and sport“. U *The sociology of sport and physical education*, ur. Anthony Laker. London – New York: Routledge, 92–109.
- CLARKE, Gill. 2003. „There’s nothing queer about difference. Challenging heterosexism and homophobia in physical education“. U *Equity and inclusion in physical education and sport. Contemporary issues for teachers, trainees and practitioners*, ur. Sid Hayes i Gary Stidder. London – New York: Routledge, 91–105.
- COAKLEY, Jay. 2017. *Sports in society. Issues and controversies*. 12th ed. New York: McGraw-Hill Education.
- CRAIG, Peter i Paul BEEDIE. 2008. „Sport and diversity: Issues of race, ethnicity and disability“. U *Sport sociology, learning matters*, ur. Peter Craig i Paul Beedie. Exeter: Learning Matters Ltd., 110–125.
- CRNKOVIĆ, Ivana i Melita RUKAVINA. 2013. „Sport i unapređenje kvalitete života kod osoba s invaliditetom“. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, vol. 49/1: 12–24. <https://hrcak.srce.hr/104207>
- DELANEY, Tim i Tim MADIGAN. 2015. *The sociology of sports*. 2nd ed. Jefferson, NC: McFarland & Company, Inc.
- DONNELLY, Peter i Jay COAKLEY. 2002. *The role of recreation in promoting social inclusion*. Toronto: The Laidlaw Foundation.
- FLICK, Uwe. 2009. *An introduction to qualitative research*. London – Thousand Oaks – New Delhi: Sage Publications.
- HARGREAVES, Jennifer. 1994. *Sporting females. Critical issues in the history and sociology of women's sports*. London – New York: Routledge.
- HAYES, Sid i Gary STIDDER, ur. 2003. *Equity and inclusion in physical education and sport. Contemporary issues for teachers, trainees and practitioners*. London – New York: Routledge.
- HODGES, Andrew. 2018. *Fan activism, protest and politics. Ultras in post-socialist Croatia*. London – New York: Routledge.
- HOULIHAN, Barrie. 2002. „Political involvement in sport, physical education and recreation“. U *The Sociology of sport and physical education*, ur. Anthony Laker. London – New York: Routledge, 190–210.
- KILVINGTON, Daniel i John PRICE, ur. 2017. *Sport and discrimination*. London – New York: Routledge.
- MERKENS, Hans. 2004. „Selection procedures, sampling, case construction“. U *A companion to qualitative research*, ur. Uwe Flick, Ernst von Kardoff i Ines Steinke. London – Thousand Oaks – New Delhi: Sage Publications, 165–171.

- LAKER, Anthony. 2002. „Culture, education and sport“. U *The sociology of sport and physical education*, ur. Anthony Laker. London – New York: Routledge, 1–14.
- LALIĆ, Dražen. 1993. *Torcida: pogled iznutra*. Zagreb: A. G. Matoš.
- LALIĆ, Dražen i Ozren BITI. 2008. „Četverokut sporta, nasilja, politike i društva: znanstveni uvid u Europi i u Hrvatskoj“. *Politička misao: časopis za politologiju*, vol. 45/3–4: 247–272. <https://hrcak.srce.hr/37890>
- LEVINE, Rhonda F. 2010. „Race, school attachment, and the role of high school sports“. U *Sociology of sport and social theory*, ur. Earl Smith. Champaign – Windsor – Stanningley – Lower Mitcham – Auckland: Human kinetics, 115–127.
- MCDONALD, Ian. 2003. „Class, inequality and the body in physical education“. U *Equity and inclusion in physical education and sport. Contemporary issues for teachers, trainees and practitioners*, ur. Sid Hayes i Gary Stidder. London – New York: Routledge, 170–185.
- NIKOLAŠEVIĆ, Mladen. 2011. „Utjecaj sporta na razvoj poduzetnosti mladih“. *Učenje za poduzetništvo*, vol. 1/1:197–201. <https://hrcak.srce.hr/130103>
- PATEL, Seema. 2015. *Inclusion and exclusion in competitive sport. Socio-legal and regulatory perspectives*. London – New York: Routledge.
- PATTON, Michael Quinn. 1990. *Qualitative evaluation and research methods*. Beverly Hills, CA: Sage.
- PENNEY, Dawn. 2002. „Equality, equity and inclusion in physical education and school sport“. U *The sociology of sport and physical education*, ur. Anthony Laker. London – New York: Routledge, 110–128.
- PERASOVIĆ, Benjamin i Marko MUSTAPIĆ. 2013. „Football supporters in the context of Croatian sociology: Research perspectives 20 years after“. *Kinesiology*, vol. 45/2: 262–275. <https://hrcak.srce.hr/112794>
- RITCHIE, Jane, Jane LEWIS i Gillian ELAM. 2003. „Designing and selecting samples“. U *Qualitative research practice. A guide for social science students and researchers*, ur. Jane Ritchie i Jane Lewis. London – Thousand Oaks – New Delhi: Sage Publications, 77–108.
- SALDAÑA, Johnny. 2009. *The coding manual for qualitative researcher*. Los Angeles – London – New Delhi – Singapore – Washington, DC: Sage.
- SCHUTT, Russell K. 2019. *Investigating the social world: The process and practice of research*. 9th ed. Thousand Oaks – London – New Delhi: Sage.
- SOUNDY, Andrew, Carolyn ROSKELL, Brendon STUBBS, Michel PROBST i Davy VANCAMPFOR. 2015. „Investigating the benefits of sport participation for individuals with schizophrenia: A systematic review“. *Psychiatra Danubina*, vol. 27/1:2–13. <https://hrcak.srce.hr/155882>
- SPEVEC, Dubravka. 2009. „Populacijski potencijal Krapinsko-zagorske županije“. *Hrvatski geografski glasnik*, vol. 71/2:43–63. DOI: <https://doi.org/10.21861/hgg.2009.71.02.03>

- SPEVEC, Dubravka i Ružica VUK. 2012. „Demografski resursi i potencijali te organizacija primarnog obrazovanja u Krapinsko-zagorskoj županiji“. *Hrvatski geografski glasnik*, vol. 74/1:187–212. DOI: <https://doi.org/10.21861/HGG.2012.74.01.10>
- STAKE, Robert E. 2005. „Qualitative case studies“. U *The Sage Handbook of qualitative research*, 3rd ed., ur. Norman K. Denzin i Yvonna S. Lincoln. Thousand Oaks – London – New Delhi: Sage, 443–466.
- STEBBINS, Robert Alan. 2001. *Exploratory research in the social sciences*. Thousand Oaks – London – New Delhi: Sage.
- STROOT, Sandra A. 2002. „Socialisation and participation in sport“. U *The sociology of sport and physical education*, ur. Anthony Laker. London – New York: Routledge, 129–147.
- SWEDBERG, Richard. 2020. „Exploratory research“. U *The production of knowledge. Enhancing progress in social science*, ur. Colin Elman, John Gerring i James Mahoney. Cambridge: Cambridge University Press, 17–41.
- VRKAN, Srđan. 2003. *Nogomet, politika, nasilje. Ogledi iz sociologije nogometa*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- ŽUGIĆ, Zoran i Krešimir DELIJA. 1997. „Sociologija športa kao multiparadigmatska znanost: između scijentizma i novih spoznaja“. *Revija za sociologiju*, vol. 27/1–2:83–92. <https://hrcak.srce.hr/154515>

MREŽNI IZVORI

- DZS – Državni zavod za statistiku. *Popis stanovništva 2001.; Popis stanovništva 2011*. URL: <https://www.dzs.hr/> (pristup 11. 4. 2020.)
- Nogometni savez Krapinsko-zagorske županije. URL: <https://nskzz.hr/> (pristup 11. 4. 2020.)
- Športska zajednica Krapinsko-zagorske županije. URL: <http://sport-kzz.hr/> (datum posljednjeg pristupa 14. 4. 2020.)
- Zakon o sportu*. URL: <https://www.zakon.hr/z/300/Zakon-o-sportu> (pristup 11. 4. 2020.)
- Županijski školski sportski savez Krapinsko-zagorske županije. URL: <https://zagorski-skolski-sport.hr/> (pristupi 4. 10. 2018., 11. 4. 2020., 14. 4. 2020.)

Social determinants of organized sports activities among the school population in Krapina-Zagorje County

Krešimir Žažar

Jelka Gošnik

This article provides an overview of empirical research into various aspects of organized sports activities among the (primary and secondary) school population in Krapina-Zagorje County. This is exploratory research based on the qualitative methodological approach, specifically on secondary data analysis and semi-structured interviews conducted on a purposive sample (N = 16) in the late summer / early fall of 2018. The following was found: pupils in general are becoming less involved in sports, and the reasons for this should be sought in lack of interest, adverse demographic trends, insufficient financial allocations, mediocre sports infrastructure, insufficient involvement of trained coaches and experts, inadequate formal regulatory framework, and a general lack of awareness of the positive effects of sport. Finally, the research emphasises the need to systematically promote organised sport among the target population, which would require the coordinated cooperation of a wide range of social actors.

Keywords: school age population, engaging in organized sports, social inclusion, social barriers, qualitative empirical research

Articles published in this journal are Open Access and can be distributed under the terms and conditions of the Creative Commons license Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)